

ერთლებნიანი გეოფიტების გენოფონდის დაცვის შესაძლებლობები

როზა ბიძინაშვილი–საქართველოს ეროვნული ბოტანიკური ბაღის მკვლევარი, სამკურნალო მცენარეების სექტორის ხელმძღვანელი, ბიოლოგიის აკადემიური დოქტორი

საკვანძო სიტყვები: გეოფიტები, გენოფონდი, იშვიათი, გადაშენებადი, დაცვის ღონისძიებები.

რეფერატი

დღევანდელი ერთ-ერთი უმთავრესი პრობლემა, რომლის წინაშეც დგას საზოგადოება, ეს არის რეალურად არსებულ სახეობათა შენარჩუნება ბუნებაში, რაც შესაძლებელია განხორციელდეს მათი ბუნებრივ (in situ) და ხელოვნურ (ex situ) პირობებში დაცვის ანუ კონსერვაციის გზით.

ამ თვალსაზრისით საქართველოს ფლორის სახეობრივი შემადგენლობიდან განსაკუთრებულ ყურადღებას ითხოვს ერთლებნიანი (**Monocotyledoneae**) მცენარეები, მათ შორის გეოფიტები, **ამარილისებრთა (Amaryllidaceae), სატაცურისებრთა (Asparagaceae), სათოვლიასებრთა (Colchicaceae), დიოსკორეასებრთა (Dioscoreaceae), ზამბახისებრთა (Iridaceae), შროშანისებრთა (Liliaceae), მელანთიასებრთა Melanthiaceae)** ოჯახების წარმომადგენლები, რომლებიც მრავალმხრივი სასარგებლო თვისებებით გამოირჩევიან. მაღალი ენდემიზმის დონე, დეკორატიულობა, არაორდინალური მორფოლოგიური ტიპები, ფორმათა სიმრავლე, ეკონომიკური (სამკურნალო, ეთერზეთოვანი, არომატული, კვებითი, სამღებრო და სხვ.) მნიშვნელობა – დღესაც განსაკუთრებით აძლიერებს ინტერესს ამ ოჯახებში შემავალ სახეობათა მიმართ. აღნიშნული ჯგუფის მცენარეები ათეული წლების მანძილზე განიცდიან მძლავრ ანთროპოგენურ სტრესს, რამაც მნიშვნელოვნად შეამცირა მათი ბუნებრივი მარაგი, ცალკეულ ტაქსონთა რაოდენობა, ხოლო ზოგიერთი სახეობა იშვიათ და გადაშენებად მცენარეთა კატეგორიებში აღმოჩნდა.

შესავალი

ბუნების დაცვა დღეისათვის მთელ მსოფლიოში აქტუალურია, რასაც არა მხოლოდ გარკვეული დაცვითი ქმედებები, არამედ სამართლებრივი საფუძველიც ჭირდება, რისი განხორციელების ერთ-ერთი საშუალება კონვენციაა, იგივე საერთაშორისო ხელშეკრულება, რომელთა საშუალებითაც ხდება ბუნების დაცვით სფეროში ერთიანი დაცვითი ღონისძიებების დაგეგმვა და იმ მცენარეთა სახეობებისა და მათი ეკოსისტემების განსაზღვრა, რომელთაც განსაკუთრებული დაცვა ესაჭიროებათ.

ბიომრავალფეროვნების დაცვის სფეროში საქართველო არის ყველა გლობალური კონვენციის მხარე, მათ შორისაა კონვენცია ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ, რომელიც დაფუძნდა 1992 წელს ქ. რიო-დე-ჟანეიროში (აშშ). ეს არის საერთაშორისო შეთანხმება, რომელსაც სამი ძირითადი მიზანი გააჩნია:

- ბიოლოგიური მრავალფეროვნების კონსერვაცია;
- ბიომრავალფეროვნების კომპონენტების მდგრადი გამოყენება;
- გენეტიკური რესურსებიდან მიღებული სარგებლის თანაბარი და ადექვატური განაწილება.

სხვა სიტყვებით, რომ ვთქვათ მთავარი ამოცანაა ეროვნული სტრატეგიების შექმნა ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციისა და მდგრადი გამოყენებისათვის. შეთანხმება მოიცავს ყველა ტიპის ეკოსისტემებს, სახეობებსა და გენეტიკურ რესურსებს. კონვენცია აკავშირებს ტრადიციულ კონსერვაციულ ძალისხმევას ეკონომიკური მიზნით ბიოლოგიური რესურსების მდგრად გამოყენებას, უზრუნველყოფს გენეტიკური რესურსების გამოყენებით მიღებული სარგებლის სამართლიან განაწილებას, მათ შორის კომერციული მიზნებით გამოყენების დროსაც.

საქართველო ბიომრავალფეროვნების კონვენციას მიუერთდა 1994 წელს [1-4].

საქართველოს ფლორის დაცვის ძირითადი ღონისძიებები

საქართველო ზომიერი კლიმატის ქვეყნებს შორის ერთ-ერთი უმდიდრესია ფლორისტული თვალსაზრისით. საქართველოს ფლორის შემადგენლობაში ჭურჭლოვან მცენარეთა 4100-ზე მეტი სახეობაა (მთელ კავკასიაში 6350-მდე სახეობაა აღწერილი) აღრიცხული, რომლებიც 881 გვარსა და 134 ოჯახს მოიცავს. მათ შორის გვიმრანაირები - 74, შიშველთესლოვანნი -17, ფარულთესლოვანნი - 4009 (ორლებნიანნი-3254; ერთლებნიანნი-755) სახეობითაა წარმოდგენილი. ფლორის დაახლოებით 21%, ანუ 900-მდე სახეობა ენდემურია (600 - კავკასიის, 300 - საქართველოს ენდემი). მაღალია საქართველოს ფლორის გვარობრივი ენდემიზმიც, აღინიშნება 16 ენდემური და სუბენდემური გვარი. სწორედ ამ გლობალურად მნიშვნელოვანი ფაქტორების გამო, საქართველო როგორც კავკასიის შემადგენელი ნაწილი შედის ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის 200 გლობალური ეკორეგიონის ნუსხაში [5].

მრავალფეროვანია საქართველოს ფლორის სისტემატიკური სტრუქტურაც; იგი ხმელთა-შუაზღვეთურ-ევქსინურ-სამხრეთევროპულია, ვინაიდან სპექტრში ჭარბობს ხმელთაშუაზღვისპირეთისა და სამხრეთევროპული მთიანეთის ანუ სუბხმელთაშუა-ზღვისპირეთის ოჯახები და გვარები [5].

ბიომრავალფეროვნების ღირებულებისა და მასთან დაკავშირებული საფრთხეების გათვალისწინებით, დღეისათვის მსოფლიოში გამოყოფენ ბიომრავალფეროვნების 34 “ცხელ წერტილს” (ბიოლოგიურად უმდიდრესი და ამავედროულად, ყველაზე მეტად საფრთხის წინაშე მყოფი ხმელეთის ეკორეგიონები). ამ 34-დან, საქართველოს ტერიტორია შედის ორში – კავკასიის (საქართველოს უმეტესი ნაწილი) და ირან-ანატოლიის (სამხრეთ საქართველო, ჯავახეთი) ბიომრავალფეროვნების ცხელ წერტილებში [6].

კონკრეტული ქვეყნების თუ რეგიონების ბიომრავალფეროვნების დაცვის ძალიან ბევრი მეთოდი არსებობს. ამ მეთოდთაგან ყველაზე ეფექტურად მაინც დაცული ტერიტორიების დაარსება მიიჩნევა. დაცული ტერიტორიების კატეგორიებია: ნაკრძალი, ეროვნული პარკი, ბუნების ძეგლი, აღკვეთილი, დაცული ლანდშაფტი.

დაცული ტერიტორიების ეფექტური მართვის საბოლოო მიზანი მდგრადი, გარანტირებული განვითარებაა, რომელიც ჰარმონიულ კავშირს ამყარებს ბუნებას, სოციალურ სფეროსა და ეკონომიკას შორის.

მდგრადი განვითარების მთავარი პრინციპებია: სიცოცხლის ყველა ფორმის პატივისცემა, ადამიანის ცნობიერების ამაღლება, ბუნების პროდუქტიულობისა და მრავალფეროვნების შენარჩუნება, არაგანახლებადი ბუნებრივი რესურსების მინიმალურად მოხმარება, ბუნებრივი ტევადობის ჩარჩოებში ჩატევა, პიროვნული ჩვევების, მიდგომების გაუმჯობესება, გარემოზე ზრუნვა ყველა დონეზე, გარემოს დაცვის ხელშემწყობი მექანიზმები, გლობალური ალიანსების წახალისება.

საქართველოში დაცული ტერიტორიების საერთო ფართობი 495892 ჰა, რაც ქვეყნის ტერიტორიის დაახლოებით 7%-ია.

სახეობების ბუნებრივ პირობებში (in-situ) შენარჩუნებაში იგულისხმება დაცვის პირობების შექმნა მცენარეთა მრავალფეროვნების შესანარჩუნებლად ადამიანის გარეშე, იმ ეკოსისტემის ფარგლებში, რომელსაც ის ეკუთვნის. მიზანი მთელი პოპულაციის in-situ შენარჩუნებისა - უზრუნველყოს მოცემული პოპულაციის თვითგანახლება ევოლუციის გასაგრძელებლად. ბუნებრივ პირობებში კონსერვაციისათვის საჭირო რეჟიმს უზრუნველყოფს დაცული ტერიტორიების ადექვატური ქსელი, რომლის ფარგლებში სახეობებისათვის იქმნება პირვანდელი ადგილსამყოფლის საზღვრებს გარეთ გავრცელებისა და მდგრადი არსებობის პირობები.

ბუნებრივ პირობებში (in-situ) ფლორისტული მრავალფეროვნების შენარჩუნების პარალელურად აუცილებელი ხდება მათი ხელოვნური (ex-situ) შენარჩუნება კულტურის პირობებში. ბოტანიკურ ორგანიზაციებს და უპირველესად ბოტანიკურ ბაღებს ხელეწიფებათ ველური ფლორის მცენარეების გამრავლება და მათი განადგურების საშიშროების ფაქტორის მოხსნა. ეს არის ერთ-ერთი

სტრატეგიული ღონისძიება მცენარეთა შენარჩუნებისა და დაცვის თვალსაზრისით, რამაც რა თქმა უნდა, არ უნდა გამორიცხოს ბუნებრივი რესურსების დაცვის სხვა ფორმებიც.

ბოტანიკური ბაღების საქმიანობა ამ მიმართულებით შემდეგნაირად შეიძლება ჩამოყალიბდეს:

- მცენარეთა სახეობებისა და მათი გენეტიკური ნაირსახეობების დანაკარგების შეჩერება მთელ მსოფლიოში.
- გარემოს შემდგომი დეგრადაციის ასაცილებლად მთელი ძალების კონცენტრაცია.
- საზოგადოების ცნობიერების ფორმირება მცენარეული ნაირგვარობის ფასეულობებისა და იმ საშიშროების წინაშე, რომელსაც ისინი ექვემდებარებიან.
- პრაქტიკული ღონისძიებების რეალიზაცია გარემოს დაცვისა და გაუმჯობესების შესახებ.
- პროპაგანდა და ხანგრძლივი ვადით ბუნებრივი რესურსების გამოყენების უზრუნველყოფა ახლანდელი და მომავალი თაობების მიერ.
- იშვიათი და გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი მცენარეების დაცვის ღონისძიებებიდან ასევე მნიშვნელოვანია :
 - არეალის მთელ ფართობზე მცენარის ხელშეუხებლობა და დაცვის უზრუნველყოფა (სახეობის სრული დაცვა). ეს აქცია არსებითად კომპლექსურია და უნდა მოიცავდეს სახეობის დაცვას ნაკრძალებსა და აღკვეთილების პირობებში. მისი დამზადებისა და გაყიდვის აკრძალვას, აგრეთვე სხვა ღონისძიებებს (შემოღობვები, გამრავლება, ფრთხილი გამოკვება და ა.შ.).
 - მუდმივი ან დროებითი აღკვეთილების შექმნა გადაშენებადი სახეობების პოპულაციების რიცხოვნობის აღსადგენად მის ბუნებრივ ადგილსამყოფლებში.
 - კერძო პირების მიერ იშვიათი ველურად მოზარდი მცენარეების შეგროვება-გაყიდვის აკრძალვა.
 - საკვები, სამკურნალო, ტექნიკური და დეკორატიული მცენარეების შეგროვების შეზღუდვა და მათი დამზადებისათვის ლიცენზიების შემოღება.
 - რეგულარული კონტროლის (კვალიფიცირებული ბოტანიკოსების სახით) ორგანიზება, იშვიათი და გადაშენებადი მცენარეების ლოკალური პოპულაციების მდგომარეობის შეფასებისათვის და საჭიროების შემთხვევაში შესაბამისი დაცვის ღონისძიებების მიღება.
 - იშვიათი მცენარეების ბოტანიკურ ბაღებში კულტივირება მათი გენოფონდის დაცვისა და მარაგის აღდგენის მიზნით, რიგ შემთხვევაში შემდგომი რეპატრაციით ბუნებრივ ადგილებში და რეკულტივირებულ ფართობებზე [4, 7].

შრომის ძირითადი ნაწილი

საქართველოს ფლორის სახეობრივი შემადგენლობიდან გამორჩეულია ერთლებნიანი (**Monocotyledoneae**) მცენარეები, მათ შორის გეოფიტები, **ამარილისებრთა (Amaryllidaceae)**, **სატა-ცურისებრთა (Asparagaceae)**, **სათოვლიასებრთა (Colchicaceae)**, **დიოსკორეასებრთა (Dioscoreaceae)**, **ზამბახისებრთა (Iridaceae)**, **შროშანისებრთა (Liliaceae)**, **მელანთიასებრთა Melanthiaceae**) ოჯახების წარმომადგენლები, რომლებიც მრავალმხრივი სასარგებლო თვისებებით გამოირჩევიან [8]. მაღალი ენდემიზმის დონე, დეკორატიულობა, არაორდინალური მორფოსტრუქტურები, ფორმათა სიმრავლე, ეკონომიკური (სამკურნალო, ეთერზეთოვანი, არომატული, კვებითი, სამღებრო და სხვ.) მნიშვნელობა – დღესაც განსაკუთრებით აძლიერებს მათდამი ინტერესს.

თანახმად კ. რაუნკიერის კლასიფიკაციისა, გეოფიტები („გეო“ - მიწა, „ფიტონ“ - მცენარე) მცენარეთა ისეთ მორფოლოგიურ ტიპს მიეკუთვნება, რომელთაც განახლების კვირტები უვითარდებათ ნიადაგის ქვეშ ბოლქვებზე, ტუბერებზე, ფესურებზე და ა. შ. განსაკუთრებული აგებულების გამო შეუძლიათ საკუთარი განვითარებისათვის არასახარბიელო დრო (გვაღვა, მაღალი და დაბალი ტემპერატურა) გადაიტანონ მიწაში მოსვენების მდგომარეობაში [9].

გეოფიტები განსხვავებული ეკოლოგიური ამპლიტუდით ხასიათდებიან. მრავალი სახეობა გვხვდება სტეპებში, ზოგიერთი მათგანი გადადის ქვიან, ქვიშნარ ნახევარუდაბნოებში, აღინიშნება საკუთრივ ტყის სახეობებიც; მრავალი მათგანი იზრდება მაღალმთიანეთის ნაირბალახოვან მდელოებზე, ნაშალ ფერდობებსა და კლდეებზე, მთის ქვედა სარტყლიდან ალპურ სარტყლამდე.

აღნიშნული ჯგუფის მცენარეების მრავალფეროვნება უძველესი დროიდანვე იპყრობდა უცხოელების ყურადღებას, რამაც ხელი შეუწყო ჩვენი ფლორის ღირშესანიშნავი წარმომადგენლების საქართველოს ფარგლებს გარეთ გატანას, როგორც უძველეს წარსულში, ისე დღევანდელი დროშიც. ამის ერთ-ერთ მაგალითად შეიძლება დასახელდეს ბოტანიკოს გ. მატვევის (1946) მიერ მოყვანილი ბოლქვიანი, ტუბერიანი, ტუბერბოლქვიანი და ფესურიანი მცენარეების ექსპორტის ისტორიის მასალები, რომელიც ეხება XX-ის მხოლოდ ერთ მონაკვეთს (1900-1930 წ.წ.). ირკვევა, რომ ევროპული ქვეყნების (ჰოლანდია, ბელგია, საფრანგეთი, გერმანია) სხვადასხვა ფირმებს ყოველწლიურად საქართველოდან ათიათასობით გაჰქონდათ ამ ჯგუფის მცენარეები, რომელთა უმრავლესობა დღეს მცირე პოპულაციებითაა წარმოდგენილი, ბევრი მათგანი კი იშვიათ მცენარეთა კატეგორიას განეკუთვნება, კერძოდ: კავკასიური ღვინა (*Fritillaria caucasica*), მთის შროშანი (*Lilium szovitsianum*), სათოვლია (*Colchicum umbrosum*), უცუნა (*Colchicum speciosum*), ადამის ზაფრანა (*Crocus adamii*), სოსანი ზაფრანა (*Crocus speciosus*), ქართული ზამზახი (*Iris iberica*), ქართლის ზამზახი (*Iris carthaliniae*), ქონდარა ზამზახი (*Iris pumila*), მინდვრის ზამზახი (*Iris reticulata*), ბიბერშტეინის ტიტა (*Tulipa biebersteiniana*), წითელი ტიტა (*Tulipa eichleri*), ასფოდელი (*Asphodeline lutea*), შრემი (*Eremurus spectabilis*) და მრავალი სხვა.

მხოლოდ 1928-1929 წლებში თბილისის მიდამოებიდან, თეთრიწყაროსა და მანგლისის რაიონებიდან გატანილ იქნა ერთლებნიანი ეფემერიოიდული გეოფიტების 112 კგ თესლი და 80000-მდე ბოლქვი თუ ტუბერი, ხოლო 1929-1930 წლებში – 800 კგ თესლი [10].

დღესაც ანალოგიური საფრთხის წინაშეა ჩვენი ფლორის უძვირფასესი ენდემური და რელიქტური მცენარეები, გამორჩეულნი დეკორატიული და სამკურნალო მნიშვნელობით; ალბათ, მალე თბილისის მიდამოებიდან გაქრება საქართველოს ფლორის ისეთი იშვიათი წარმომადგენლები, როგორცაა: ქართული ზამზახი (*Iris iberica*), ბიბერშტეინის ტიტა (*Tulipa biebersteiniana*), წითელი ტიტა (*Tulipa eichleri*), ასფოდელი (*Asphodeline lutea*), შრემი (*Eremurus spectabilis*); მკვეთრად შემცირებული შროშანა (*Convallaria transcaucasica*) ერთ დროს მრავალრიცხოვანი პოპულაციები.

მას შემდეგ, რაც დადგინდა უცუნას და სათოვლიას (*Colchicum speciosum*, *C. umbrosum*) სამკურნალო მნიშვნელობა, დაიწყო მათი დაუზოგავი განადგურება, რაც დღემდე კატასტროფულად გრძელდება. იგივე ემართება გვ. თეთრყვავილას სახეობებს (*Galanthus alpinus*, *G. caucasicus*, *G. kemulariae*, *G. ketzkhoveli*, *G. krasnovii*, *G. rizehensis*, *G. platyphyllus*, *G. woronowii*), რომლებიც მაღალ დეკორატიულ ღირებულებასთან ერთად, სამკურნალო თვისებებითაც გამოირჩევიან, მათი ფოთლები და ბოლქვები გალანტამინის მიღების ძირითად წყაროს წარმოადგენს, რის გამოც განუზომელი მოთხოვნილებაა ყველა ქვეყანაში.

შემცირებად სახეობათა რიცხვს მიეკუთვნება გვ. ზამზახის სხვა სახეობებიც: კავკასიური ზამზახი (*Iris caucasica*), ბადისებრი ზამზახი (*I. reticulata*), ჯუჯა ზამზახი (*I. pumila*), იმ დროს, როდესაც 20-25 წლის წინ გვხვდებოდა ხშირად და მრავალრიცხოვანი პოპულაციების სახით.

ასევე მკვეთრად შემცირებული ინდივიდთა რაოდენობა ღვინას სახეობების (*Fritillaria caucasica*, *F. collina*, *F. latifolia*, *F. orientalis*) პოპულაციებში, განსაკუთრებით კი დასახლებულ პუნქტებთან ახლოს.

ინდივიდთა მეტად მცირე რიცხვია დაფიქსირებული რელიქტური სახეობის შრემის (*Eremurus spectabilis*) მწირ პოპულაციებშიც.

იგივე შეიძლება ითქვას შროშანის სახეობებზე (*Lilium caucasicum*, *L. monadelphum*, *L. szovitsianum*), რომლებიც დეკორატიული და სამკურნალო თვისებებიდან გამომდინარე, ორმაგ დატვირთვის განიცდიან [11, 12].

კრიტიკული საფრთხის წინაშეა და განსაკუთრებულ დაცვას საჭიროებს საქართველოს წითელ წიგნში (1982) შეტანილი შემდეგი სახეობები: *Asphodeline taurica* (Pall.) Kunth., *Dioscorea caucasica* Lypski, *Erithronium caucasicum* Woronow, *Gladiolus adzharica* M. Pop., *Iris winogradowii* Fomin, *Iris iberica* Hoffm., *Lilium caucasicum* (Misch) Grossh., *Lilium georgicum* Manden., *Muscari alpanicum* Schchian, *Pancratium maritimum* L., *Tulipa biebersteiniana* Roem. et Shult., *Tulipa eichleri* Regel. და სხვ. [13]

მითითებული სახეობების შემცირების მიზეზები და ძირითადი ლიმიტირების ფაქტორებია: ადგილსამყოფლების დეგრადაცია სხვადასხვა ტერიტორიების ათვისების მიზნით, ანთროპოგენური სტრესი, ხშირ შემთხვევაში დასახლებულ პუნქტებთან სიახლოვე, ეკოტოპის ადვილად მისაწვდომობა, მაღალი დეკორატიულობისა და სამკურნალო მნიშვნელობიდან გამომდინარე, არა მხოლოდ ყვავილების, არამედ ბოლქვებისა და ფესურების მასობრივი შეგროვება.

ერთლებნიანი გეოფიტების გადარჩენის აუცილებელ პირობად მიგვაჩნია მათი დაცვა როგორც ბუნებრივ ადგილსამყოფლებში *in situ*, ასევე ხელოვნურ *ex situ* პირობებში.

რა თქმა უნდა, რთულია მცენარეთა ცალკეული სახეობების იზოლირება მათი ზრდის პირობებიდან. თითოეული სახეობა შედის განსაზღვრული თანასაზოგადოების შემადგენლობაში, და როგორც წესი, რომ შევინარჩუნოთ და დავიცვათ ის, უნდა დავიცვათ მთელი თანასაზოგადოება, მისი ძირითადი ადგილსამყოფელი. ცალკეული სახეობის დაცვის აუცილებლობა გვკარნახობს კომპლექსური დაცვის აუცილებლობას - მცენარეული საფარის ნაკვეთების დაცვას, რომელთაგანაც თითოეული შეიძლება წარმოადგენდეს რამდენიმე ან მრავალი სახეობის სამყოფელს

გამოყენებული ლიტერატურა

საქართველოს კანონი „გარემოს დაცვის შესახებ“. თბილისი, 1996.

1. Глобальная стратегия сохранения растений 2002.
2. საქართველოს ბიომრავალფეროვნების დაცვის სტრატეგია და მოქმედებათა გეგმა. თბილისი, 2005.
3. Международная программа ботанических садов по охране растений. Международный совет ботанических садов по охране растений. Москва, 2000.
4. გაგნიძე რევაზ
5. <http://www.biodiversityhotspots.org>
6. ბიძინაშვილი როზა სამკურნალო მცენარეები და ბოტანიკური ბაღები. „უნივერსალი“. თბილისი, 2012.
7. https://ru.wikipedia.org/wiki/Система_жизненных_форм_Раункиера
8. გაგნიძე რევაზ საქართველოს ფლორის კონსპექტი, ნომენკლატურული ნუსხა. თბილისი, 2005.
9. მატვევი გ. ჩვენი ველური მცენარეების სათესლე და სარგავი მასალის ექსპორტის ისტორიისათვის. თბილისის ბოტანიკის ინსტიტუტის შრომები, ტ. X, თბილისი, 1946.
10. ბიძინაშვილი როზა თბილისის მიდამოების ფლორის სამკურნალო გეოფიტები. „ბასიანი“. თბილისი, 2009.
11. ბიძინაშვილი როზა ერთლებნიანი სამკურნალო გეოფიტების კულტივირების პერსპექტივები. „მწიგნობარი“. თბილისი, 2018.
12. საქართველოს სსრ წითელი წიგნი. „საბჭოთა მეცნიერება“. თბილისი, 1982.

Protection possibilities of gene pool of monocotyledon geophytes

Roza Bidzinashvili - Researcher of the National Botanic Garden of Georgia, Head of Medicinal Plants Sector, Academic Doctor of Biological

Key words: Geophytes, gene pool, rare, endangered, protection measures.

Abstract

Today, our society is facing one of the main problems - preservation of the really existing species in the wild that can be accomplished through conservation or conservation in their natural (in situ) and artificial (ex situ) conditions. From the specific composition of Georgian particular attention should be paid to the monocotyledon plants (Monocotyledoneae), including geophytes, the representatives of Amaryllidaceae, Asparagaceae, Colchicaceae, Dioscoreaceae, Iridaceae, Liliaceae, Melanthiaceae families that are distinguished with many useful properties. High level of endemism, ornamental properties, extraordinary morphostructures, abundance of forms, economic (medicinal, containing essential oils, aromatic, nutritional, dyeing, etc.) significance is still growing interest towards the species that belong to these families. This group of plants has been a natural resource for decades, the number of individual taxa, and some species are found in rare and endangered plant categories.